

Din jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene

1. Regulamentul (CE) nr. 44/2001. Recunoașterea unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru. Situație în care hotărârea menționată este ireconciliabilă cu o altă hotărâre pronunțată anterior în același stat membru între aceleași părți într-o cauză având același obiect și aceeași cauză. (CJUE, hotărârea din 26.09.2013, cauza C-157/12, Salzgitter Mannesmann Handel GmbH împotriva SC Laminorul SA, nepublicată încă în Rep.)

Prin hotărârea pronunțată la data de 26.09.2013, Curtea de Justiție a soluționat trimiterea preliminară formulată de Bundesgerichtshof (Germania), prin decizia din 8 martie 2012⁵²⁰. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Salzgitter Mannesmann Handel GmbH (denumită în continuare „Salzgitter”) și SC Laminorul SA (denumită în continuare „Laminorul”), cu privire la o cerere de încuviințare a executării în Germania a unei hotărâri pronunțate de o instanță română prin care Salzgitter a fost obligată la plata sumei de 188 330 de euro către Laminorul.

Laminorul, care are sediul în România, a formulat o acțiune la Tribunalul Brăila (România) împotriva Salzgitter, cu sediul în Germania, pentru a obține plata unei livrări de produse siderurgice. Salzgitter a arătat că această acțiune ar fi trebuit să fie formulată nu împotriva ei, ci împotriva adevăratului cocontractant al societății Laminorul, și anume Salzgitter Mannesmann Stahlhandel GmbH (denumită anterior Salzgitter Stahlhandel GmbH). Pentru acest motiv, Tribunalul Brăila a

respins cererea introdusă de Laminorul printr-o hotărâre din 31 ianuarie 2008, rămasă definitivă (denumită în continuare „prima hotărâre”). La puțin timp după aceasta, Laminorul a introdus o nouă acțiune la aceeași instanță, formulată împotriva Salzgitter și întemeiată pe aceeași situație de fapt. Cererea de chemare în judecată a fost însă comunicată fostului reprezentant legal al Salzgitter, a cărui împuternicire era, potrivit declarațiilor Salzgitter, limitată la acțiunea în care s-a pronunțat prima hotărâre. Întrucât nu s-a prezentat nimeni pentru a reprezenta Salzgitter în ședința din 6 martie 2008 de la Tribunalul Brăila, acesta a pronunțat o hotărâre în lipsă prin care a obligat Salzgitter la plata sumei de 188 330 de euro către Laminorul (denumită în continuare „a doua hotărâre”). Salzgitter a formulat o acțiune în anulare împotriva celei de a doua hotărâri, motivând că nu fusese citată conform dispozițiilor legale. Această acțiune a fost respinsă prin hotărârea din 8 mai 2008 pentru motivul că Salzgitter nu a plătit taxele de timbru solicitate. A

⁵²⁰ Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 34 punctul 4 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară,

recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

doua hotărâre a fost declarată executorie în Germania de către Landgericht Düsseldorf (Tribunalul Regional din Düsseldorf, Germania) prin ordonanța din 21 noiembrie 2008. Salzgitter a declarat apel împotriva acestei ordonanțe la Oberlandesgericht Düsseldorf (Tribunalul Regional Superior din Düsseldorf, Germania). Totodată, Salzgitter a introdus în România, pe de o parte, o contestație în anulare împotriva celei de a doua hotărâri, invocând din nou lipsa procedurii de citare. Această cerere a fost declarată inadmisibilă prin hotărârea din 19 februarie 2009. Pe de altă parte, Salzgitter a formulat o acțiune în revizuire întemeiată pe autoritatea de lucru judecat a primei hotărâri. Curtea de Apel Galați (România) a respins această acțiune ca tardivă prin hotărârea din 8 mai 2009, hotărâre care a fost ulterior menținută prin hotărârea pronunțată la 13 noiembrie 2009 de Înalta Curte de Casație și Justiție (România). Întrucât toate căile de atac avute la dispoziție în România au fost epuizate, procedura de *exequatur* inițiată în Germania, care fusese suspendată, a fost reluată. Acțiunea formulată de Salzgitter împotriva ordonanței pronunțate de Landgericht Düsseldorf a fost respinsă ca nefondată prin hotărârea Oberlandesgericht Düsseldorf din 28 iunie 2010. În consecință, această societate a formulat recurs împotriva hotărârii respective la Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania).

În aceste împrejurări, Bundesgerichtshof a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară: „Art. 34 punctul 4 din [Regulamentul nr. 44/2001] acoperă și cazul unor hotărâri ireconciliabile pronunțate în același stat membru (statul de origine)?”

Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere urmărește să afle dacă art. 34 punctul 4 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul

că acoperă și cazul unor hotărâri ireconciliabile pronunțate de instanțele din același stat membru. Pentru a răspunde la această întrebare, art.34 pct.4 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat nu numai în raport cu modul de redactare a acestei dispoziții, ci și cu sistemul instituit prin regulamentul menționat și cu obiectivele urmărite de acesta (a se vedea Hotărârea din 6 septembrie 2012, Trade Agency, C-619/10, pct.27).

În ceea ce privește sistemul instituit prin regulamentul amintit, trebuie observat că motivele de neexecutare îndeplinesc o funcție bine delimitată în structura elaborată prin acest regulament, care stabilește, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 35 din concluzii, un sistem complet care reglementează competența internațională, recunoașterea și executarea hotărârilor. Mai întâi, interpretarea sensului și a conținutului motivelor de neexecutare a hotărârilor pronunțate într-un alt stat membru prevăzute de Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să țină seama de legătura care există între, pe de o parte, motivele menționate și, pe de altă parte, normele referitoare la conexitate prevăzute de acest regulament, care vizează, conform considerentului (15) al regulamentulului respectiv, să se reducă la minimum posibilitatea apariției procedurilor concurente și să se evite pronunțarea în două state membre a unor hotărâri ireconciliabile. În continuare, reiese din considerentul (17) al Regulamentului nr. 44/2001 că procedura în temeiul căreia o hotărâre pronunțată într-un alt stat membru devine executorie în statul membru solicitat nu trebuie să includă decât un simplu control formal al documentelor necesare pentru încuviințarea executării în statul membru solicitat. Ca urmare a introducerii cererii prevăzute la art. 38 alin. (1) din Regulamentul nr. 44/2001, astfel cum

rezultă din art. 41 din același regulament, autoritățile statului membru solicitat trebuie, într-o primă fază a procedurii, să se limiteze la verificarea îndeplinirii acestor formalități în vederea încuviințării executării acestei hotărâri (a se vedea Hotărârea Trade Agency, citată anterior, punctul 29).

Conform art. 43 din Regulamentul nr. 44/2001, într-o a doua fază a procedurii, hotărârea de încuviințare a executării unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru decât statul membru solicitat poate face obiectul unei căi de atac. Motivele de contestare care pot fi invocate sunt enunțate expres la articolele 34 și 35 din Regulamentul nr. 44/2001, la care face trimitere art. 45 din acesta (a se vedea în acest sens Hotărârea Trade Agency, citată anterior, punctul 31). Lista respectivă are un caracter exhaustiv, iar elementele sale trebuie interpretate strict, întrucât constituie un obstacol în calea realizării unuia dintre obiectivele fundamentale ale Regulamentului nr. 44/2001, care are ca scop facilitarea liberei circulații a hotărârilor prin prevederea unei proceduri de *exequatur* simple și rapide (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 aprilie 2009, Apostolides, C-420/07, Rep., p. I-3571, punctul 55 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 13 octombrie 2011, Prism Investments, C-139/10, Rep., p. I-9511, punctul 33).

În ceea ce privește, mai precis, motivele de neexecutare întemeiate pe caracterul ireconciliabil al celor două hotărâri, textul art. 34 pct. 4 din Regulamentul nr. 44/2001, interpretat în lumina noțiunii „hotărâre” în sensul art. 32 din acest regulament, scoate în evidență, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 42 din concluzii, că art. 34 pct. 4 menționat trebuie înțeles în sensul că „[o] hotărâre [pronunțată de o instanță dintr-un stat membru] nu este recunoscută [...] dacă aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată

anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț”. Astfel, situația avută în vedere la acest art. 34 pct. 4 apare ca fiind cea în care hotărârile ireconciliabile sunt pronunțate în două state distincte. Această interpretare este susținută de principiul încrederii reciproce care inspiră sistemul de recunoaștere și de executare a hotărârilor pronunțate într-un alt stat membru, astfel cum este prevăzut de Regulamentul nr. 44/2001.

Astfel, acest regim de recunoaștere și de executare se întemeiază, după cum reiese din considerentele (16) și (17) ale regulamentului menționat, pe încrederea reciprocă în administrarea justiției la nivelul Uniunii, care impune nu numai ca hotărârile judecătorești pronunțate într-un stat membru să fie recunoscute de plin drept în alt stat membru, ci și ca procedura care vizează recunoașterea executării hotărârilor menționate în acest din urmă stat membru să fie eficientă și rapidă (a se vedea Hotărârea Trade Agency, pct. 40).

Buna funcționare a acestui sistem întemeiat pe încredere presupune ca instanțele din statul membru de origine să rămână competente pentru a aprecia, în cadrul căilor de atac instituite în ordinea juridică a statului membru menționat, legalitatea și temeinicia hotărârii care urmează a fi executată, cu excluderea, în principiu, a instanțelor din statul membru solicitat, și ca rezultatul definitiv al verificării legalității și temeiniciei hotărârii amintite să nu fie repus în discuție. În acest context prevede art. 46 alin. (1) din Regulamentul nr. 44/2001 posibilitatea suspendării acțiunii în ipoteza în care hotărârea străină face sau ar putea să facă, în statul membru de origine, obiectul unei căi de atac ordinare. Astfel, incumbă justițiabilului sarcina de a exercita căile de atac prevăzute de dreptul statului membru în care se derulează procedura, ceea ce Salzgitter a încercat de altfel să facă în cadrul

litigiului principal. În schimb, justițiabilul nu poate utiliza motivele de neexecutare a hotărârilor pronunțate într-un alt stat membru pentru a repune în discuție rezultatul căilor de atac respective. Or, interpretarea art. 34 punctul 4 din acest regulament potrivit căreia dispoziția respectivă ar viza și conflictul între două hotărâri pronunțate în același stat membru este incompatibilă cu principiul încrederii reciproce evocat la punctul 31 din prezenta hotărâre. O asemenea interpretare ar permite astfel instanțelor din statul membru solicitat să înlocuiască aprecierea instanțelor din statul membru de origine cu propria apreciere.

Astfel, după rămânerea definitivă a hotărârii la sfârșitul procedurii din statul membru de origine, neexecutarea acesteia motivată prin caracterul său ireconciliabil cu o altă hotărâre pronunțată în același stat membru ar fi comparabilă cu o revizuire pe fond a hotărârii a cărei executare se solicită, ceea ce este însă exclus în mod expres de art. 45 alin. (2) din Regulamentul nr. 44/2001.

O asemenea posibilitate de revizuire pe fond ar constitui, *de facto*, o cale de atac suplimentară împotriva unei hotărâri rămase definitive în statul membru de origine. În această privință, este cert că motivele de neexecutare prevăzute de Regulamentul nr. 44/2001 nu vizează să creeze căi de atac suplimentare împotriva hotărârilor naționale care au rămas definitive.

În sfârșit, este necesar să se arate că, întrucât lista motivelor de neexecutare este exhaustivă, motivele menționate trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte și nu se pretează, în consecință, contrar celor susținute de Salzgitter și de guvernul german, la o interpretare prin

analogie, potrivit căreia ar fi vizate și hotărârile pronunțate în același stat membru.

Ținând seama de ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea preliminară că art. 34 pct. 4 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că nu acoperă și cazul unor hotărâri ireconciliabile pronunțate de instanțele din același stat membru.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) a declarat: "Art. 34 punctul 4 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie interpretat în sensul că nu acoperă și cazul unor hotărâri ireconciliabile pronunțate de instanțele din același stat membru".

Comentariu de jud. Anamaria Groza:

Hotărârea Curții de Justiție (Camera a patra) pronunțată în cauza C-157/2012, la data de 26 septembrie 2013, este importantă nu doar pentru a clarifica domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 44/2001 din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială⁵²¹, ci și pentru a înțelege impactul pe care o hotărâre judecătorească pronunțată într-un stat membru al Uniunii îl are cu privire la întreg teritoriul acesteia și modul în care aceasta contribuie la securitatea sistemelor juridice în ansamblu. Hotărârea constituie un bun prilej pentru magistrați de a-și înțelege rolul în cadrul spațiului de securitate, justiție și libertate pe care Uniunea îl construiește deja de câteva

⁵²¹ Jurnalul Oficial al CE nr. L 12/2001, p. 1 – 23.

decenii și pentru care încrederea reciprocă între magistrații din statele membre, dar și *încrederea cetățenilor europeni în diferitele sisteme naționale de drept sunt esențiale*. ”Încrederea reciprocă în administrarea justiției la nivel[ul Uniunii Europene] justifică recunoașterea de plin drept a hotărârilor pronunțate într-un stat membru fără să fie necesară, cu excepția contestațiilor, recurgerea la o altă procedură”⁵²².

La originea trimiterii preliminare a Curții Federale de Justiție din Germania s-a aflat, în fapt, cazul unor *hotărâri judecătorești ireconciliabile* pronunțate în același stat membru, respectiv România. Astfel cum reiese din prezentarea litigiului principal de către Curtea de Justiție⁵²³, cele două hotărâri au fost pronunțate pornind de la două somații de plată, reglementate la timpul respectiv de O.G. nr.5/2001⁵²⁴, ambele fiind pronunțate de Tribunalul Brăila. Inițial, Laminorul a formulat o acțiune împotriva Salzgitter, cu sediul în Germania, pentru a obține plata unei livrări de produse siderurgice. Acțiunea a fost respinsă, deoarece societatea pârâtă nu datora, se pare, creanța. Faptul că nu a fost introdusă în litigiu societatea pe care pârâta a indicat-o ca fiind adevăratul debitor și neadministrarea altor probe cu excepția înscrisurilor întăresc convingerea că această primă acțiune a reprezentat o somație de plată.

La puțin timp după ce prima hotărâre

a rămas definitivă, Laminorul a introdus o nouă acțiune la aceeași instanță, tot împotriva Salzgitter, întemeiată pe aceeași situație de fapt și de drept. În opinia noastră, o primă chestiune ce trebuie subliniată este posibilul abuz de drept pe care Laminorul l-a comis, nesocotind practic autoritatea de lucru judecat pe care prima hotărâre a avut-o raportat la o nouă cerere de somație de plată, având aceleași părți, cauză și obiect. Cererea de chemare în judecată a fost comunicată fostului reprezentant legal al Salzgitter, a cărui împuternicire era, potrivit declarațiilor Salzgitter, limitată la acțiunea în care s-a pronunțat prima hotărâre. În aceste condiții, alte trei chestiuni se observă. În primul rând, conduita profesională a instanței care a dispus comunicarea unei acțiuni reprezentantului legal al pârâtei, fără să verifice dacă contractul de mandat între parte și avocatul său mai era valabil. În al doilea rând, conduita profesională a avocatului care, se pare, nu și-a înștiințat fostul client cu privire la acest al doilea litigiu și nici instanța de judecată referitor la încetarea mandatului său. În al treilea rând, instanța de judecată trebuia să utilizeze Regulamentul (CE) nr. 1348/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială⁵²⁵. Din hotărârea Curții de

⁵²² Punctul 16 din Preambulul Regulamentului (CE) nr. 44/2001.

⁵²³ Punctele 12-19 din hotărâre.

⁵²⁴ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 422 din 30.07.2001. Ordonanța a fost modificată ulterior prin Legea nr. 295/2002, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 142/2002, aprobată prin Legea nr. 5/2003 și Legea nr. 195/2004. În prezent, aceasta a fost abrogată de Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (M.Of. nr. 365/30 mai

2012). Este posibil ca acțiunea să se fi întemeiat și pe dispozițiile O.U.G. nr. 119/2007 privind măsurile pentru combaterea întârzierii executării obligațiilor de plată rezultate din contracte între profesioniști, act juridic abrogat de asemenea în prezent, având un domeniu mai restrâns de aplicabilitate *rationae personae* decât O.G. nr. 5/2001, însă reprezentând în esență un instrument juridic foarte apropiat ca procedură și finalitate acestei Ordonanțe.

⁵²⁵ Jurnalul Oficial al CE nr. L 160/2000, p. 37 – 52.

Justiție, nu rezultă indicii că Regulamentul (CE) nr. 1348/2000 nu a fost utilizat⁵²⁶.

Salzitter a formulat o acțiune în anulare împotriva celei de-a doua hotărâri, pe motiv că nu fusese citată în mod legal. Acțiunea a fost respinsă prin hotărârea din 8 mai 2008, din cauza neachitării taxei de timbru, de aceeași instanță (Tribunalul Brăila). Acțiunea în anulare a reprezentat o cale de atac specială, prevăzută exclusiv în contextul fostelor somații și ordonanțe de plată. Legea 146/1997 privind taxele judiciare de timbru⁵²⁷ nu a prevăzut o taxă de timbru pentru judecarea cererilor în anulare, însă nici nu a exceptat-o pe aceasta de la plata taxei de timbru, astfel că în practică, aceste cereri se timbrau cu 19 lei și timbru judiciar 0,3 lei, acțiunea în anulare fiind asemănată unei căi de atac. Cel mai probabil, cererea a fost anulată ca urmare a admiterii excepției netimbrării, la primul termen de judecată. Instanța care a dispus măsura a făcut aplicarea art. 20 alin. 3 din Legea nr. 146/1997, potrivit căruia neîndeplinirea obligației de plată până la termenul stabilit se sancționa cu anularea acțiunii sau a cererii.

În opinia noastră, judecătorul ar fi trebuit să pună în balanță interesul aplicării sancțiunii netimbrării acțiunii, cu cel al posibilității de a remedia o situație juridică inacceptabilă totuși într-un sistem judiciar eficient: două hotărâri jude-

cătorești ireconciliabile. Remedierea greșelii comise de instanța care a pronunțat cea de-a doua hotărâre ar fi trebuit să prevaleze, cu atât mai mult cu cât sancțiunea anulării se aplica față de o societate cu sediul în Germania, mai puțin familiarizată cu sistemul românesc de drept. Procedând în maniera sugerată de noi, prin acordarea unui nou termen în vederea achitării unei taxe de timbru simbolice ca valoare, judecătorul ar fi păstrat totodată echilibrul între interesele părților și ar fi atins și finalitatea normei ce impunea obligația plății taxei de timbru. În lipsa unor precizări explicite, este greu să ne imaginăm că o societate refuză, în cunoștință de cauză, să plătească o taxă de timbru de 19 lei, riscând să fie obligată la plata unei sume de aproximativ 200.000 euro, pe care consideră că nu o datorează.

Societatea germană a introdus ulterior o contestație în anulare împotriva celei de-a doua hotărâri, invocând din nou lipsa procedurii de citare și o acțiune în revizuire întemeiată pe autoritatea de lucru judecat a primei hotărâri. Contestația în anulare a fost respinsă ca inadmisibilă, iar revizuirea ca tardiv formulată de către Curtea de Apel Galați, soluția fiind menținută de Înalta Curte de Casație și Justiție. În opinia noastră, dispozițiile restrictive de procedură (timbraj, termene), deși au caracter imperativ, ar fi trebuit trecute pe plan

⁵²⁶ Regulamentul (CE) nr. 1348/2000 a fost abrogat de Regulamentul (CE) nr. 1393/2007. Acesta din urmă s-a aplicat, în general, de la 13 noiembrie 2008, deși intrarea sa în vigoare s-a produs mai înainte (art. 26). Potrivit punctului 8 din preambulul Regulamentului (CE) nr. 1393/2007, acesta nu se aplică în cazul notificării sau al comunicării unui act către reprezentantul autorizat al unei părți în statul membru în care se desfășoară procedura, indiferent de locul de reședință al acelei părți. Potrivit Curții de Justiție a Uniunii Europene, Regulamentul nu se aplică doar în două situații: când domiciliul sau reședința obișnuită a destinatarului este necunoscută și, pe de altă parte,

atunci când acesta din urmă a numit un reprezentant autorizat în statul în care este *pendinte* procedura juridicțională. În celelalte cazuri, din moment ce destinatarul unui act judiciar domiciliază în străinătate, notificarea sau comunicarea acestui act intră în mod necesar în domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 1393/2007 (CJUE, hotărârea din 19 decembrie 2012, cauza C-325/11, Krystyna Alder, Ewald Alder împotriva Sabina Orłowska, Czesław Orłowski).

⁵²⁷ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 287 din 23 octombrie 1997. Legea a fost modificată în repetate rânduri și a fost abrogată prin O.U.G. nr. 80/2013 (M. Of. 392 din 29 iunie 2013).

secund, în raport cu obiectivul securității și coerenței sistemului judiciar. Într-adevăr, astfel cum a arătat Avocatul general și Curtea de Justiție, o parte importantă a responsabilității în crearea acestei situații juridice îi revine societății Salzitter, care nu a folosit în mod eficient căile de atac ordinare și extraordinare prevăzute de sistemul românesc de procedură civilă. Totuși, nu se poate ignora faptul că aceasta a apelat la toate căile procesuale, într-un sistem de drept diferit de cel al statului său de origine și, după ce inițial, i s-a creat o speranță legitimă că nu datorează suma de 188 330 euro către Laminorul, printr-o hotărâre judecătorească definitivă (chiar dacă a fost pronunțată la finalul unei proceduri simplificate). În contextul de mai sus, este interesant să observăm "raționamentul" din spatele susținerilor Guvernului german. Astfel cum aflăm din Concluziile Avocatului general, "Guvernul german susține că regulamentul nu poate fi aplicat în vederea soluționării conflictelor dintre hotărâri care pot fi soluționate pe baza reglementărilor naționale. Acest guvern susține totuși că, în împrejurări excepționale, precum cauza aflată pe rolul instanței de trimitere, în care un astfel de conflict nu poate fi soluționat pe baza reglementărilor din statul membru de origine, trebuie aplicat articolul 34 punctul 4 pentru a acoperi vidul legislativ?"⁵²⁸.

Potrivit art. 34 punctul 4 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001, o hotărâre nu este recunoscută dacă aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț între aceleași părți într-o cauză având același obiect și aceeași cauză, cu condiția ca hotărârea pronunțată anterior să întrunească condițiile necesare

pentru a fi recunoscută în statul membru solicitat. Curtea de Justiție a interpretat aceste dispoziții nu doar în funcție de modul de redactare (interpretarea literară), ci și în raport de sistemul instituit prin Regulament în ansamblu (interpretare sistemică) și obiectivele acestuia (interpretare teleologică)⁵²⁹. Instanța europeană a arătat că motivele de neexecutare urmăresc, printre altele, reducerea la minimum a posibilității apariției procedurilor concurente și evitarea pronunțării în două state membre a unor hotărâri contradictorii. Aceste motive completează eficiența Regulamentului, în privința competenței judiciare, norme care, "dacă ar rămâne izolate, (...) nu ar putea împiedica dereglarea administrării armonioase a justiției în Uniunea Europeană prin lansarea mai multor proceduri având același obiect și aceeași cauză în fața unor foruri diferite"⁵³⁰.

Procedura privind recunoașterea și punerea în executare a unor hotărâri pronunțate într-un alt stat membru cuprinde două etape: o primă fază în cadrul căreia autoritatea competentă a statului membru solicitat se limitează la un simplu control formal al documentelor necesare pentru încuviințarea executării în acest stat (a se vedea art. 38, 41 și 53 din Regulament) și o a doua fază, în cadrul căreia hotărârea de încuviințare a executării unei hotărâri pronunțate într-un alt stat membru poate face obiectul unei căi de atac, însă doar pentru motivele prevăzute la art. 34 și 35 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 (a se vedea art. 43, 45 din Regulament). Aceste motive sunt următoarele: recunoașterea este vădit contrară ordinii publice a statului membru solicitat; actul de sesizare a instanței sau un alt act echivalent nu a fost comunicat sau notificat părâtului care

⁵²⁸ Concluziile Avocatului general Nils Wahl, prezentate la 16 mai 2013, punctul 20.

⁵²⁹ Punctele 22 și urm. din hotărâre.

⁵³⁰ Concluziile Avocatului general, punctul 24.

nu s-a înfățișat în timp util și într-o manieră care să-i permită acestuia să-și pregătească apărarea, dacă pârâțul nu a introdus o acțiune împotriva hotărârii atunci când a avut posibilitatea să o facă; hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată într-un litigiu între aceleași părți în statul membru solicitat; hotărârea este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț între aceleași părți într-o cauză având același obiect și aceeași cauză, cu condiția ca hotărârea pronunțată anterior să întrunească condițiile necesare pentru a fi recunoscută în statul membru solicitat, precum și dacă hotărârea a fost dată cu nesocotirea normelor de competență exclusivă și a celor în materie de asigurări și contracte cu consumatorii. Un ultim motiv de neexecutare se întemeiază pe art. 72 din Regulament⁵³¹. Ordinea publică constituie un motiv general de neexecutare, care nu se aplică atunci când considerații de ordine publică sunt prezente și în cazuri în care se aplică alte motive de neexecutare⁵³².

Aceste norme sunt excepții de la principiul recunoașterii și executării hotărârilor pronunțate în alte state membre ale Uniunii Europene și trebuie interpretate *limitativ* și *restrictiv*. Ele sunt menite, astfel cum a susținut Avocatul general, să împiedice încă de la început posibilitatea pronunțării unor hotărâri contradictorii.

Curtea a subliniat că noțiunea de "hotărâre" folosită în redactarea art. 34 pct. 3 și 4 din Regulament se referă la

hotărârile pronunțate în state distincte, respectiv un alt stat membru sau un stat terț. Încrederea reciprocă între statele membre, sub aspectul funcționării sistemelor judiciare, "presupune ca instanțele din statul membru de origine să rămână competente pentru a aprecia, în cadrul căilor de atac instituite în ordinea juridică a statului membru menționat, legalitatea și temeinicia hotărârii care urmează a fi executată, cu excluderea, în principiu, a instanțelor din statul membru solicitat, și ca rezultatul definitiv al verificării legalității și temeiniciei hotărârii amintite să nu fie repus în discuție"⁵³³. O interpretare contrară, care ar permite instanțelor din statul membru solicitat să înlocuiască aprecierea instanțelor din statul membru de origine cu propria lor apreciere, ar constitui o cale de atac suplimentară nepermisă de Regulament, ar aduce atingere autonomiei procedurale naționale și principiului autorității lucrului judecat⁵³⁴. Totodată, ea nu ar fi concordantă cu principiul încrederii reciproce, iar în definitiv, cu suveranitatea națională. În contextul de mai sus, Regulamentul a reglementat posibilitatea suspendării acțiunii în ipoteza în care hotărârea străină face sau ar putea să facă obiectul unei căi de atac, în statul membru de origine (art. 46 alin. 1 din Regulament).

"În timp ce, potrivit articolului 34 punctul 4, hotărârea anterioară pronunțată în străinătate are întâietate în conformitate cu principiul *prior tempore, potior iure*, articolul 34 punctul 3 din regulament permite ca hotărârile din statul membru

⁵³¹ Prezentul regulament nu aduce atingere acordurilor prin care statele membre s-au angajat, înainte de intrarea în vigoare a prezentului regulament, în conformitate cu articolul 59 din Convenția de la Bruxelles, să nu recunoască o hotărâre pronunțată, în special în alt stat contractant parte la convenția respectivă, împotriva pârâțului care are domiciliul sau reședința obișnuită într-o țară terță dacă, în cazurile prevăzute la articolul 4

din convenție, hotărârea nu s-a putut întemeia decât pe competența menționată la articolul 3 al doilea paragraf din convenția respectivă".

⁵³² Hotărârea din 4 februarie 1988, Hoffmann (145/86, Rec., p. 645), Hotărârea din 6 septembrie 2012, Trade Agency (C-619/10), punctul 48.

Punctul 28 din Concluzii.

⁵³³ Punctul 33 din hotărâre.

⁵³⁴ Punctul 44 din Concluzii.

solicitat să aibă întâietate față de hotărârile pronunțate în alt stat membru, indiferent de data la care au fost pronunțate aceste hotărâri”⁵³⁵. În aplicarea acestor reguli, Avocatul general aprecia că hotărârea definitivă prin care s-ar fi încuviințat executarea în Germania a celei de-a doua hotărâri judecătorești pronunțate în România avea întâietate față de prima hotărâre judecătorească pronunțată de Tribunalul Brăila, în temeiul jurisprudenței CJUE privind art. 34 pct. 3 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001. Totuși, împrejurările speței pot fi discutabil încadrate în raza de acțiune a acestei dispoziții, deoarece hotărârea din statul solicitat nu este rezultatul unei aprecieri în fapt și în drept a judecătorului german raportat la litigiul de fond dintre părți, ci doar rezultatul aplicării unei proceduri de *exequatur*, specifice dreptului procesual european.

Potrivit aceluiași magistrat al Curții de Justiție, ”hotărârile ireconciliabile nu pot fi evitate – de exemplu în cazul în care instanța sesizată nu are cunoștință despre o procedură *pendinte* începută la o dată anterioară în fața unei instanțe diferite (...)”⁵³⁶. Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, adoptat prin Hotărârea Planului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 387/2005, prevede o procedură extrem de eficientă, care urmărește să înlăture pronunțarea unor hotărâri contradictorii de aceeași instanță de judecată. Potrivit art. 95 alin. 1 indice 1 din ROI, ”persoana desemnată cu repartizarea aleatorie a cauzelor, primind dosarul, verifică în sistemul ECRIS dacă există alte dosare formate ca urmare a unei cereri formulate de aceleași persoane, împotriva aceluiași persoane și având același obiect, întocmește un referat în care mențio-

nează rezultatul verificării și îl atașează la dosarul nou-format”. În prezent, această verificare privește dosarele *pendinte* sau cele suspendate, inclusiv cele în cadrul cărora acțiunea introductivă a fost anulată conform dispozițiilor art. 200 din Noul Cod de Procedură Civilă, scopul fiind redirecționarea noului dosar către judecătorul care a fost primul investit cu soluționarea litigiului. Această verificare ar trebui să se extindă asupra tuturor dosarelor, inclusiv a celor deja soluționate definitiv de instanță, deoarece altfel există riscul pronunțării unei noi hotărâri, dacă partea căreia îi profită excepția autorității de lucru judecat nu o invocă.

În finalul acestui comentariu, este interesant să analizăm posibilitățile juridice de care societatea Salzgitter dispune pentru a nu plăti, în final, o sumă de bani pe care pretinde că nu o datorează.

În primul rând, aceasta ar putea introduce o acțiune în răspundere civilă delictuală împotriva fostului său avocat din primul litigiu, potrivit dreptului german, pe motiv că acesta nu a anunțat nici instanța din România și nici societatea Salzgitter despre citația pe care a primit-o în cadrul celui de-al doilea litigiu.

În al doilea rând, Salzgitter ar putea chema în judecată societatea Salzgitter Mannesmann **Stahlhandel** GmbH, invocând îmbogățirea fără justă cauză, tot potrivit dreptului material și procesual german. Rămâne de văzut dacă conform acestui sistem juridic, cea de-a doua hotărâre a Tribunalului Brăila, definitivă și executorie atât în România cât și în Germania, poate constitui un temei juridic privind efectuarea plății, caz în care acțiunea ar putea fi respinsă.

Cea de-a doua hotărâre a Tribunalului Brăila a fost declarată executorie în

⁵³⁵ Concluziile A. G., punctul 29, făcând trimitere la Hotărârea din 4 februarie 1988, Hoffmann (145/

86, Rec., p. 645).

⁵³⁶ Punctul 28 din Concluzii.

România, aceasta fiind o condiție pentru procedura de *exequatur* și executarea sa în Germania. Spre deosebire de celelalte hotărâri comerciale, somațiile de plată erau supuse investirii cu formulă executorie, urmând încuviințarea executării silite. Încheierea de investire, pronunțată de asemenea de Tribunalul Brăila, fiind definitivă, nu a fost comunicată părților, sub imperiul vechiului Cod de Procedură Civilă. În al treilea rând, Salzgitter ar putea formula contestație la executare, tot potrivit dreptului german, întrucât actele de executare se vor desfășura în acest stat. Totuși, societatea nu va obține o repunere în discuție a celei de-a doua

hotărâri a Tribunalului Brăila, deoarece acest lucru ar contraveni Regulamentului (CE) nr. 44/2001 și, posibil chiar dreptului german (avem în vedere principiul potrivit căruia dreptul procesual român nu permite contestarea a însuși titlului executoriu, în cadrul unei contestații la executare, dacă acest titlu este o hotărâre judecătorească, principiu menținut și sub imperiul Noului Cod de Procedură Civilă). Salzgitter ar fi putut contesta încheierea de investire conform procedurii civile românești, însă fără succes, deoarece nu ar fi putut repune în discuție însăși hotărârea investită cu formulă executorie.

2. Integrarea amprentelor digitale în pașapoarte. Chiar dacă prelevarea și stocarea acestora în pașaport constituie o atingere adusă dreptului la respectarea vieții private și dreptului la protecția datelor cu caracter personal, aceste măsuri sunt totuși justificate pentru a împiedica utilizarea frauduloasă a pașapoartelor. (CJUE, hotărârea din 17.10.2013, cauza C-291/12, Michael Schwarz împotriva Stadt Bochum, nepublicată încă în Rep.)

Prin hotărârea pronunțată la data de 17.10.2013, Curtea de Justiție a soluționat trimiterea preliminară formulată de Verwaltungsgericht Gelsenkirchen (Germania), prin decizia din 15 mai 2012⁵³⁷. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Schwarz, pe de o parte, și Stadt Bochum (orașul Bochum), pe de altă parte, în legătură cu refuzul acestuia din urmă de a-i elibera un pașaport fără prelevarea concomitentă a amprentelor sale digitale în vederea stocării lor pe acest pașaport.

Domnul Schwarz a solicitat Stadt Bochum eliberarea unui pașaport refuzând totodată prelevarea cu această ocazie a amprentelor sale digitale. Întrucât Stadt Bochum a respins cererea

sa, domnul Schwarz a introdus o acțiune la instanța de trimitere în vederea obligării acestei municipalități să îi elibereze un pașaport fără prelevarea amprentelor sale digitale.

În fața acestei instanțe, domnul Schwarz contestă validitatea Regulamentului nr. 2252/2004, care a introdus obligația de prelevare a amprentelor digitale ale solicitanților de pașapoarte. El susține că acest regulament nu are un temei juridic corespunzător și că este afectat de un viciu de procedură. În plus, art. 1 alin. (2) din regulamentul menționat ar încălca dreptul la protecția datelor cu caracter personal, consacrat, pe de o parte, într-un cadru mai general, la art. 7 din Carta drepturilor fundamentale a

⁵³⁷ Cererea de decizie preliminară privește validitatea art. 1 alin.(2) din Regulamentul (CE) nr. 2252/2004 al Consiliului din 13 decembrie 2004 privind standardele pentru elementele de securitate și elementele biometrice integrate în pașapoarte și în documente de călătorie emise de statele membre

(JO L 385, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 5, p. 155), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 444/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 mai 2009 (JO L 142, p. 1, rectificare în JO L 188, p. 127, denumit în continuare „Regulamentul nr. 2252/2004”).

Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), referitor dreptul la viața privată, și, pe de altă parte, în mod explicit, la art. 8 din aceasta.

În aceste condiții, Verwaltungsgericht Gelsenkirchen a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară: „Art. 1 alin. (2) din Regulamentul [nr. 2252/2004] este valid?”⁵³⁸

Prin intermediul întrebării formulate, interpretată în lumina deciziei de trimitere, instanța națională solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 este nevalid pentru motivele că, în primul rând, acest regulament ar avea un temei juridic necorespunzător, în al doilea rând, procedura de adoptare a regulamentului menționat ar fi afectată de un viciu și, în al treilea rând, art. 1 alin. (2) din același regulament ar încălca anumite drepturi fundamentale ale titularilor pașapoartelor eliberate în conformitate cu acesta.

Cu privire la temeiul juridic al Regulamentului nr. 2252/2004

Instanța de trimitere urmărește să afle dacă Regulamentul nr. 2252/2004 a putut fi adoptat în temeiul art. 62 pct. 2 lit. (a) CE, din moment ce această dispoziție nu menționează explicit o competență de a reglementa chestiuni legate de pașapoarte și de documentele de călătorie eliberate cetățenilor Uniunii (denumite în continuare „pașapoarte”).

În această privință, trebuie arătat că art. 62 pct. 2 lit. (a) CE, în versiunea aplicabilă de la 1 mai 1999 la 30 noiembrie 2009 și în temeiul căruia a fost adoptat Regulamentul nr. 2252/2004, făcea parte din titlul IV din Tratatul CE, intitulat „Vize, azil, imigrare și alte politici privind libera circulație a persoanelor”. Această dispoziție prevedea că Consiliul Uniunii Europene, hotărând în conformitate cu procedura prevăzută la art. 67 CE, trebuia să adopte, în termen de cinci ani de la

⁵³⁸ Potrivit art. 1 alin. (1)-(2a) din Regulamentul nr. 2252/2004: „(1) Pașapoartele și documentele de călătorie emise de statele membre se conformează standardelor de securitate minime stabilite în anexă. [...] (2) Pașapoartele și documentele de călătorie includ un suport de stocare de înaltă securitate care conține o fotografie facială. Statele membre includ și două amprente digitale luate în plan, în formate interoperabile. Datele sunt securizate și suportul de stocare trebuie să aibă o capacitate suficientă pentru a garanta integritatea, autenticitatea și confidențialitatea datelor. (2a) Sunt exonerate de obligația de furnizare a amprentelor digitale următoarele persoane: (a) copiii sub vârsta de 12 ani. [...] (b) persoanele pentru care prelevarea amprentelor digitale este fizic imposibilă.” Art. 2 lit. (a) din acest regulament prevede: „În conformitate cu procedura din art. 5 alin. (2), se stabilesc specificații tehnice suplimentare [...] pentru pașapoarte și documente de călătorie cu privire la: (a) elemente și cerințe de securitate suplimentare, inclusiv norme sporite împotriva falsificării și contrafacerii.” Art. 3 alin. (1) din regulamentul menționat prevede: „În conformitate cu procedura prevăzută la art. 5 alin. (2) se poate decide ca specificațiile prevăzute la art. 2 să fie secrete și să nu fie publicate. În acest caz,

ele nu sunt comunicate decât acelor organisme desemnate de statele membre ca fiind responsabile cu imprimarea și persoanelor autorizate corespunzător de un stat membru sau de [Comisia Europeană].” Potrivit art. 4 alin. (3) din același regulament: „Datele biometrice sunt colectate și stocate pe suportul de stocare al pașapoartelor și al documentelor de călătorie în vederea eliberării acestor documente. În sensul prezentului regulament, elementele biometrice din pașapoarte și din documentele de călătorie sunt folosite numai pentru a verifica: (a) autenticitatea pașaportului sau a documentului de călătorie; (b) identitatea titularului pe baza elementelor comparabile direct disponibile când pașaportul sau documentul de călătorie trebuie, prin lege, prezentat. Controlarea elementelor de securitate suplimentare se realizează fără a aduce atingere art. 7 alin. (2) din Regulamentul (CE) nr. 562/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 martie 2006 de instituire a unui Cod comunitar privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul frontierelor Schengen) [(JO L 105, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 8, p. 5)]. Necorespunderea în procesul de comparare nu afectează în sine valabilitatea pașaportului sau a documentului de călătorie în scopul trecerii frontierelor externe.”

intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, „măsuri cu privire la trecerea frontierelor externe ale statelor membre care stabilesc [...] normele și condițiile cărora trebuie să li se conformeze statele membre pentru efectuarea controalelor asupra persoanelor la frontierele externe”.

Reiese deopotrivă din modul de redactare a art. 62 pct. 2 lit. (a) CE și din obiectivul pe care acesta îl urmărea că respectiva dispoziție împuternicea Consiliul să reglementeze desfășurarea controalelor efectuate la frontierele externe ale Uniunii Europene și destinate verificării identității persoanelor care trec aceste frontiere. Întrucât o astfel de verificare implica în mod necesar prezentarea unor documente care permit stabilirea acestei identități, art. 62 punctul 2 litera (a) CE autoriza, în consecință, Consiliul să adopte dispoziții normative referitoare la astfel de documente și în special la pașapoarte.

În ceea ce privește aspectul dacă acest articol împuternicea Consiliul să adopte măsuri de stabilire a normelor și a condițiilor privind eliberarea pașapoartelor cetățenilor Uniunii, trebuie arătat, pe de o parte, că același articol se referea la controale asupra „persoanelor”, fără alte precizări. Astfel, este necesar să se considere că această dispoziție se referea nu numai la resortisanții țărilor terțe, ci și la cetățenii Uniunii și, în consecință, și la pașapoartele acestora din urmă.

Pe de altă parte, astfel cum confirmă de altfel expunerea de motive a Propunerii de regulament al Consiliului privind standardele pentru dispozitivele de securitate și elementele biometrice integrate în pașapoartele cetățenilor Uniunii Europene [COM(2004) 116 final], prezentată de Comisie, armonizarea elementelor de securitate ale acestor pașapoarte se poate impune pentru a evita ca acestea din urmă să prezinte dispozitive de securitate mai puțin perfecționate decât cele prevăzute pentru

modelul-tip de viză și pentru modelul uniform de permis de ședere al resortisanților țărilor terțe. În aceste condiții, legiuitorul Uniunii trebuie considerat competent să prevadă elemente de securitate echivalente pentru pașapoartele cetățenilor Uniunii în măsura în care o astfel de competență permite să se evite ca acestea să devină ținta unor falsificări și a unor utilizări frauduloase.

Din cele ce precedă rezultă că art. 62 pct.2 lit. (a) CE constituia un temei juridic corespunzător pentru adoptarea Regulamentului nr. 2252/2004 și în special a art. 1 alin. (2) din acesta.

Cu privire la procedura de adoptare a Regulamentului nr. 2252/2004

Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 este valid având în vedere cerințele procedurale prevăzute de art. 67 alin. (1) CE. În această privință, instanța de trimitere se referă la argumentația reclamantului din litigiul principal, care consideră că, contrar prevederilor acestei dispoziții, Parlamentul European nu a fost consultat în mod corespunzător în cadrul procedurii legislative. În opinia acestuia, propunerea Comisiei care a fost transmisă Parlamentului European în vederea consultării prevedea înregistrarea unei imagini a amprentelor digitale pe pașapoarte cu titlu de simplă posibilitate a statelor membre, aceasta transformându-se în obligație după ce Parlamentul European a fost consultat. O astfel de modificare ar fi substanțială, astfel încât, în temeiul art. 67 CE, se impunea o nouă consultare a Parlamentului European.

Cu toate acestea, nu se contestă că Regulamentul nr. 444/2009 a înlocuit textul art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004, în legătură cu care Parlamentul European nu ar fi fost

consultat, cu un nou text, care reia obligația de a stoca imaginea amprentelor digitale în pașapoarte. Întrucât Regulamentul nr. 444/2009 este aplicabil faptelor din cauza principală și a fost adoptat potrivit procedurii de codecizie și, prin urmare, cu deplina participare a Parlamentului European în calitate de colegiutor, pretinsul motiv de nevaliditate se dovedește a fi inoperant.

Cu privire la drepturile fundamentale la respectarea vieții private și la protecția datelor cu caracter personal

În primul rând, trebuie analizat dacă prelevarea amprentelor digitale și stocarea lor în pașapoarte, prevăzute la art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004, constituie o atingere adusă drepturilor la respectarea vieții private și la protecția datelor cu caracter personal. În cazul unui răspuns afirmativ, trebuie verificat, în al doilea rând, dacă o astfel de atingere poate fi justificată.

Cu privire la existența atingerii

Art. 7 din cartă prevede printre altele că orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private. Potrivit art. 8 alin. (1) din aceasta, orice persoană are dreptul la protecția datelor cu caracter personal care o privesc.

Din aceste dispoziții coroborate reiese că, în principiu, orice prelucrare a datelor cu caracter personal de către un terț poate constitui o atingere adusă drepturilor menționate.

Trebuie amintit de la bun început, pe de o parte, că respectarea dreptului la viață privată în raport cu prelucrarea datelor cu caracter personal se raportează la orice informație privind o persoană fizică identificată sau identificabilă (Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Volker und Markus Schecke și Eifert, C-92/09 și C-93/09, Rep., p. I-11063, pct.52, precum și Hotărârea

din 24 noiembrie 2011, ASNEF și FECEMD, C-468/10 și C-469/10, Rep., p. I-12181, pct. 42).

Ampretele digitale se încadrează în această noțiune din moment ce conțin în mod obiectiv informații unice privind persoane fizice și permit identificarea lor precisă (a se vedea în acest sens Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea S. și Marper împotriva Regatului Unit din 4 decembrie 2008, *Recueil des arrêts et décisions* 2008-V, p. 213, par. 68 și 84).

Pe de altă parte, astfel cum reiese din cuprinsul art. 2 litera (b) din Directiva 95/46, constituie o prelucrare de date cu caracter personal orice operațiune efectuată de un terț asupra acestor date, cum ar fi colectarea, înregistrarea, stocarea, consultarea sau utilizarea lor.

Aplicarea art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 implică prelevarea de către autoritățile naționale a amprentelor digitale ale persoanelor în cauză și stocarea lor pe suportul de stocare integrat în pașaport. În consecință, astfel de măsuri trebuie considerate ca reprezentând o prelucrare de date cu caracter personal.

În aceste condiții, trebuie constatat că prelevarea și stocarea unor amprente digitale de către autoritățile naționale, reglementate de art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004, constituie o atingere adusă drepturilor la respectarea vieții private și la protecția datelor cu caracter personal. În consecință, trebuie să se analizeze dacă aceste atingeri sunt justificate.

Cu privire la justificare

Din cuprinsul art. 8 alin. (2) din cartă reiese că datele cu caracter personal pot fi tratate numai pe baza consimțământului persoanei interesate sau în temeiul unui alt motiv legitim prevăzut de lege.

În ceea ce privește, mai întâi, condiția ca solicitantii de pașapoarte să consimtă

la prelevarea amprentelor lor digitale, trebuie arătat că deținerea unui pașaport este în general indispensabilă cetățenilor Uniunii în special pentru a efectua deplasări către țări terțe și că acest document trebuie să conțină amprente digitale, în aplicarea art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004. Prin urmare, cetățenii Uniunii care doresc să efectueze astfel de deplasări nu se pot opune în mod liber prelucrării amprentelor lor digitale. În aceste condiții, nu se poate considera că solicitantii de pașapoarte au consimțit la o astfel de prelucrare a datelor.

În continuare, în ceea ce privește justificarea prelucrării amprentelor digitale potrivit unui alt temei legitim prevăzut de lege, de la bun început trebuie amintit că drepturile recunoscute la art.7 și 8 din cartă nu sunt prerogative absolute, ci trebuie luate în considerare în raport cu funcția lor în societate (a se vedea în acest sens Hotărârea Volker und Markus Schecke și Eifert, pct.48, precum și Hotărârea din 5 mai 2011, Deutsche Telekom, C-543/09, Rep., p. I-3441, pct.51).

Astfel, art. 52 alin. (1) din cartă admite restrângeri ale exercitării unor astfel de drepturi, cu condiția ca aceste restrângeri să fie prevăzute de lege, să respecte substanța acestor drepturi și, cu respectarea principiului proporționalității, să fie necesare și să răspundă efectiv unor obiective de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.

În speță, este cert, în primul rând, că restrângerea care rezultă din prelevarea și din stocarea amprentelor digitale în cadrul eliberării pașapoartelor trebuie considerată ca fiind prevăzută de lege, în sensul art. 52 alin. (1) din cartă, din moment ce art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 prevede aceste operațiuni.

În ceea ce privește, în al doilea rând, obiectivul de interes general aflat la baza

respectivei restrângeri, reiese din cuprinsul art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004, interpretat în lumina considerentelor (2) și (3) ale acestuia, că respectiva dispoziție urmărește în special două obiective precise, primul fiind prevenirea falsificării pașapoartelor, iar al doilea, prevenirea utilizării lor frauduloase, cu alte cuvinte, utilizarea acestora de către alte persoane decât titularul lor legitim.

Urmărind astfel de obiective, dispoziția menționată vizează, în consecință, să prevină, printre altele, intrarea ilegală a persoanelor pe teritoriul Uniunii.

În aceste condiții, trebuie să se constate că art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 urmărește un obiectiv de interes general recunoscut de Uniune.

În al treilea rând, din diferitele elemente de care dispune Curtea nu reiese și de altfel nu s-a susținut că restrângerile aduse în speță exercitării drepturilor recunoscute de art.7 și 8 din cartă nu ar respecta substanța acestor drepturi.

În al patrulea rând, trebuie verificat dacă restrângerile aduse drepturilor menționate sunt proporționale având în vedere obiectivele urmărite de Regulamentul nr. 2252/2004 și, prin urmare, având în vedere obiectivul de a preveni intrarea ilegală a persoanelor pe teritoriul Uniunii. Astfel, trebuie să se analizeze dacă mijloacele puse în aplicare de acest regulament sunt apte să realizeze aceste obiective și nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea lor (a se vedea Hotărârea Volker und Markus Schecke și Eifert, pct.74).

În ceea ce privește aspectul dacă art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 este apt să atingă obiectivul care urmărește prevenirea falsificării pașapoartelor, nu se contestă că stocarea amprentelor digitale pe un suport de stocare de înaltă securitate, prevăzută de această dispoziție, implică un anumit grad

de sofisticare tehnică, astfel încât această stocare poate reduce riscul de falsificare a pașapoartelor și poate facilita munca autorităților însărcinate cu examinarea la frontiere a autenticității lor.

În ceea ce privește obiectivul privind prevenirea utilizării frauduloase a pașapoartelor, domnul Schwarz susține că metoda de verificare a identității prin intermediul amprentelor digitale nu este aptă să ducă la atingerea acestuia întrucât există erori în aplicarea sa practică. Astfel, dat fiind că două copii digitale de amprente nu ar fi niciodată identice, sistemele care utilizează această metodă nu ar fi suficient de precise, astfel încât ar exista o rată care nu este neglijabilă de acceptări greșite de persoane neautorizate și de respingeri greșite de persoane autorizate.

În această privință, trebuie totuși să se constate că nu este hotărâtor faptul că metoda menționată nu este pe deplin fiabilă. Astfel, pe de o parte, deși aceasta nu exclude complet acceptările de persoane neautorizate, este suficient să reducă în mod considerabil riscul unor astfel de acceptări care ar exista dacă nu s-ar utiliza respectiva metodă.

Pe de altă parte, deși este adevărat că aplicarea metodei de verificare a identității prin intermediul amprentelor digitale riscă să conducă în mod excepțional la respingerea eronată a unor persoane autorizate, totuși neconcordanța amprentelor digitale ale deținătorului pașaportului cu datele integrate în acest document nu înseamnă, astfel cum prevede art. 4 alin. (3) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 2252/2004, că persoanei în cauză i se refuză în mod automat intrarea pe teritoriul Uniunii. Singura consecință a unei astfel de neconcordanțe va fi atragerea atenției autorităților competente asupra persoanei în cauză și demararea în privința sa a unui control aprofundat menit să îi stabilească în mod definitiv identitatea.

Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se constate că prelevarea și stocarea amprentelor digitale, prevăzute la art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004, sunt apte să atingă obiectivele urmărite de acest regulament și, prin urmare, obiectivul de prevenire a intrării ilegale de persoane pe teritoriul Uniunii.

În ceea ce privește, în continuare, examinarea caracterului necesar al unei astfel de prelucrări, legiuitorul are printre altele obligația să verifice dacă pot fi concepute măsuri care să afecteze mai puțin drepturile recunoscute de art. 7 și 8 din cartă, contribuind totodată în mod eficient la obiectivele reglementării Uniunii în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Volker und Markus Schecke și Eifert, pct. 86).

În acest context, în ceea ce privește obiectivul prin care se urmărește protecția pașapoartelor împotriva utilizării lor frauduloase, trebuie analizat, în primul rând, dacă atingerea pe care o constituie măsura de prelevare a amprentelor digitale nu depășește ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivului menționat.

În această privință, este necesar să se amintească, pe de o parte, că prelevarea constă numai în luarea amprente a două degete. Acestea sunt de altfel în mod normal expuse vederii celorlalți, astfel încât nu este vorba despre o operațiune cu caracter intim. Aceasta nu implică nici o neplăcere fizică sau psihică specială pentru persoana interesată, la fel ca în cazul fotografierii feței.

Desigur, prelevarea amprentelor digitale se adaugă fotografierii feței. Cu toate acestea, cumularea celor două operațiuni în vederea identificării persoanelor nu poate fi *a priori* considerată ca aducând, în sine, o atingere mai semnificativă drepturilor recunoscute de art. 7 și 8 din cartă decât dacă aceste operațiuni sunt luate în considerare separat.

Astfel, în ceea ce privește cauza principală, nimic din dosarul prezentat Curții nu permite să se constate că concomitența prelevării amprentelor digitale și a fotografierii feței ar determina, exclusiv din acest motiv, o atingere mai semnificativă adusă acestor drepturi.

Pe de altă parte, este necesar să se arate că unica alternativă reală la prelevarea amprentelor digitale evocată în cursul procedurii în fața Curții constă în înregistrarea unei imagini a irisului. Or, nimic din dosarul prezentat Curții nu arată că acest din urmă procedeu ar afecta mai puțin drepturile recunoscute de articolele 7 și 8 din cartă decât prelevarea amprentelor digitale.

În plus, în ceea ce privește eficacitatea acestor două ultime metode, nu se contestă că nivelul de maturitate tehnologică al celei întemeiate pe recunoașterea irisului nu atinge nivelul celei întemeiate pe amprente digitale. Pe de altă parte, recunoașterea irisului este un procedeu mult mai oneros la ora actuală decât cel al comparării amprentelor digitale și, astfel, mai puțin adaptat unei utilizări generalizate.

În aceste condiții, este necesar să se constate că nu s-a adus la cunoștința Curții existența unor măsuri apte să contribuie destul de eficient la atingerea obiectivului privind protecția pașapoartelor împotriva utilizării lor frauduloase, aducând totodată atingeri mai puțin semnificative drepturilor recunoscute la art. 7 și 8 din cartă decât cele determinate de metoda întemeiată pe amprente digitale.

În al doilea rând, pentru a fi justificat în raport cu un astfel de obiectiv, mai trebuie ca art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 să nu implice prelucrări ale amprentelor digitale prelevate care depășesc ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivului menționat.

În această privință, trebuie arătat că legiuitorul trebuie să se asigure că există

garanții specifice care vizează să protejeze eficient aceste date împotriva prelucrărilor necorespunzătoare și abuzive (a se vedea în acest sens Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea S. și Marper împotriva Regatului Unit, par. 103).

Cu privire la acest aspect, trebuie arătat, pe de o parte, că art. 4 alin. (3) din Regulamentul nr. 2252/2004 precizează în mod expres că amprente digitale pot fi utilizate numai pentru a verifica autenticitatea pașaportului și identitatea titularului său.

Pe de altă parte, acest regulament asigură o protecție împotriva riscului de citire a datelor care conțin amprente digitale de către persoane neautorizate. În această privință, reiese din cuprinsul art. 1 alin. (2) din regulamentul menționat că datele în cauză se stochează pe un suport de stocare integrat în pașaport și de înaltă securitate.

Cu toate acestea, instanța de trimitere ridică, în perspectiva examinată, problema proporționalității art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004, dat fiind riscul ca, după prelevarea amprentelor digitale în aplicarea dispoziției menționate, aceste date de foarte înaltă calitate să fie stocate, eventual în mod centralizat, și utilizate în alte scopuri decât cele prevăzute de acest regulament.

În această privință, trebuie arătat că amprente digitale joacă, desigur, un rol deosebit în domeniul identificării persoanelor în general. Astfel, tehnicile de identificare prin compararea amprentelor digitale prelevate într-un anumit loc cu cele stocate într-o bază de date permit să se stabilească prezența în acest loc a unei anumite persoane, fie în cadrul unei anchete penale, fie în scopul realizării unei supravegheri indirecte a acestei persoane.

Cu toate acestea, trebuie amintit că art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 nu prevede stocarea amprentelor

digitale decât în pașaport, care rămâne în posesia exclusivă a titularului său.

Întrucât acest regulament nu precizează nicio altă formă și niciun alt mijloc de stocare a acestor amprente, el nu poate fi interpretat, astfel cum se subliniază în considerentul (5) al Regulamentului nr. 444/2009, ca furnizând ca atare un temei juridic unei eventuale centralizări a datelor colectate pe baza acestuia sau unei utilizări a acestora din urmă în alte scopuri decât cel prin care se urmărește prevenirea intrării ilegale de persoane pe teritoriul Uniunii.

În aceste condiții, argumentele evocate de instanța de trimitere cu privire la riscurile legate de eventualitatea unei astfel de centralizări nu sunt, în orice caz, de natură să afecteze validitatea regulamentului menționat și ar trebui eventual examinate cu ocazia unei acțiuni, formulate în fața instanțelor competente, împotriva unei legislații care prevede o bază centralizată a amprentelor digitale.

Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se constate că art. 1

alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 nu implică o prelucrare a amprentelor digitale care depășește ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivului privind protecția pașapoartelor împotriva utilizării lor frauduloase.

În consecință, atingerea care rezultă ca urmare a aplicării art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004 este justificată de obiectivul privind protecția pașapoartelor împotriva utilizării lor frauduloase.

În aceste condiții, nu mai este necesară examinarea aspectului dacă mijloacele puse în aplicare de regulamentul menționat prezintă un caracter necesar din perspectiva celui alt obiectiv, referitor la prevenirea falsificării pașapoartelor.

Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că examinarea acesteia nu a evidențiat elemente de natură să afecteze validitatea art. 1 alin. (2) din Regulamentul nr. 2252/2004.

3. Art.183 din Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată trebuie interpretat în sensul că se opune ca o persoană impozabilă care a solicitat rambursarea excedentului de taxă pe valoarea adăugată achitată în amonte din taxa pe valoarea adăugată pe care o datorează să nu poată obține din partea administrației fiscale a unui stat membru dobânzi de întârziere aferente rambursării efectuate tardiv de această administrație pentru o perioadă în care erau în vigoare acte administrative care excludeau rambursarea și care au fost anulate ulterior printr-o decizie judecătorească. (CJUE, hotărârea din 24.10.2013, cauza C-431/12, Agenția Națională de Administrare Fiscală împotriva SC Rafinăria Steaua Română SA, nepublicată încă în Rep.)

Prin hotărârea pronunțată la data de 24.10.2013, Curtea de Justiție a soluționat trimiterea preliminară formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție (România), prin încheierea din 21 iunie 2012⁵³⁹.

Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Agenția Națională de Administrare Fiscală (denumită în continuare „Agenția”), pe de o parte, și SC Rafinăria Steaua Română SA

⁵³⁹ Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 183 din Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind

sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7, denumită în continuare „Directiva TVA”).

(denumită în continuare „Steaua Română”), pe de altă parte, cu privire la o cerere de plată a dobânzilor aferente rambursării tardive a excedentului de taxă pe valoarea adăugată (denumită în continuare „TVA”) achitată în amonte din TVA-ul pe care Steaua Română îl datora.

Din deconturile de TVA depuse de societatea Steaua Română pentru lunile decembrie 2007 și ianuarie 2008 a rezultat un sold negativ în valoare de 3.697.738 de lei românești (RON), a cărui rambursare a fost acceptată de Agenție în urma unui control.

Cu toate acestea, în urma aceluiași control, Agenția a emis o decizie de impunere prin care a stabilit în mod nelegal în sarcina societății Steaua Română două obligații fiscale suplimentare în sumă de 19.002.767 RON cu titlu de TVA și, respectiv, de 5.374.404 RON cu titlu de majorări de întârziere. Ulterior, Agenția a emis două note prin care a efectuat rambursarea excedentului de TVA sub forma unei compensări, ceea ce a condus astfel la lichidarea acestor două obligații fiscale.

Întrucât contestațiile formulate de Steaua Română împotriva deciziei de impunere și a notelor de compensare au fost respinse, aceasta a formulat acțiuni în justiție la Curtea de Apel Ploiești, care a anulat decizia și notele menționate prin hotărârile din 4 decembrie 2008 și 14 octombrie 2009. Recursurile formulate de Agenție împotriva acestor hotărâri au fost respinse de Înalta Curte de Casație și Justiție prin hotărârile din 9 iunie 2009 și 13 mai 2010. În consecință, Agenția a fost obligată să restituie societății Steaua Română suma de 3.697.738 RON solicitată cu titlu principal.

Întemeindu-se pe nelegalitatea notelor de compensare și a rambursării cu întârziere a sumei reprezentând TVA-ul nelegal compensat, Steaua Română a solicitat de asemenea Agenției plata dobânzilor aferente acestei sume,

calculate de la data expirării termenului legal de 45 de zile prevăzut pentru soluționarea deconturilor de TVA și până la data restituirii efective a sumei menționate. Steaua Română a cifrat cuantumul acestor dobânzi la 1.793.972 RON.

Întrucât Agenția nu a dat curs acestei cereri în termenul prevăzut de legislația aplicabilă, Steaua Română a depus, în două rânduri, contestații prin care a solicitat plata unei sume totale de 1.793.972 RON cu titlu de dobânzi legale.

Întrucât această cerere a fost respinsă prin decizia Agenției din 30 septembrie 2010, Curtea de Apel București a anulat această decizie printr-o hotărâre din 14 februarie 2011 și a obligat Agenția să plătească societății Steaua Română suma de 1.793.972 RON cu titlu de dobânzi legale până la 27 iulie 2009.

Împotriva acestei hotărâri, Agenția a formulat recurs la Înalta Curte de Casație și Justiție. În recursul său, Agenția a arătat, în special, că Curtea de Apel București a săvârșit o eroare de drept atunci când a obligat-o la plata sumei de 1.739.972 RON cu titlu de dobânzi legale, dat fiind că legislația aplicabilă nu sancționează modul în care sunt soluționate cererile formulate de contribuabili, ci numai depășirea termenului de soluționare a acestor cereri. Or, deconturile de TVA, precum și celelalte cereri prezentate de Steaua Română ar fi fost examinate cu respectarea termenelor prevăzute. În consecință, nu ar fi datorate dobânzi de întârziere în ceea ce privește perioada în care notele de compensare erau în vigoare. Steaua Română a invocat Hotărârea din 12 mai 2011, Enel Maritsa Iztok 3 (C-107/10, Rep., p. I-3873), arătând că, în acea hotărâre, Curtea a tranșat în mod expres interpretarea și aplicarea principiului neutralității TVA-ului prin prisma respectării dreptului persoanelor la dobânzi pentru

rambursarea cu întârziere a excedentului de TVA. Steaua Română a solicitat, aşadar, respingerea recursului ca nefondat, invocând, în esenţă, faptul că Agenţia nu respectase termenele de rambursare a TVA-ului.

În aceste condiţii, considerându-se obligată, ca instanţă de recurs de ultim grad, să sesizeze Curtea în temeiul art. 267 al treilea paragraf TFUE, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a hotărât să suspende judecarea cauzei şi să adreseze Curţii următoarea întrebare preliminară: „Dacă interpretarea prevederilor art. 124 din Codul de procedură fiscală în sensul că statul nu datorează dobânzi pentru sumele solicitate prin deconturile de TVA pentru perioada cuprinsă între data compensării acestora şi data anulării actelor de compensare prin hotărâri judecătoreşti, este contrară prevederilor art. 183 din Directiva 2006/112 [...]?”⁵⁴⁰

Prin intermediul întrebării formulate, instanţa de trimitere solicită, în esenţă, să se stabilească dacă art. 183 din Directiva TVA trebuie interpretat în sensul că se opune ca o persoană impozabilă care a solicitat rambursarea excedentului de TVA achitat în amonte din TVA-ul pe care îl datorează să nu poată obţine din partea administraţiei fiscale a unui stat membru dobânzi de întârziere aferente rambursării efectuate tardiv de această administraţie pentru o perioadă în care erau în vigoare acte administrative care excludeau rambursarea şi care au fost anulate ulterior printr-o decizie judecătorească.

Trebuie amintit, în această privinţă, că, deşi art. 183 din Directiva TVA nu prevede nici obligaţia de a plăti dobânzi de

întârziere la excedentul de TVA care urmează a fi rambursat, nici data de la care asemenea dobânzi ar fi datorate, această împrejurare nu permite prin ea însăşi să se concluzioneze că acest articol trebuie interpretat în sensul că modalităţile stabilite de statele membre în privinţa rambursării excedentului de TVA sunt scutite de orice control în raport cu dreptul Uniunii (Hotărârea Enel Maritsa Iztok 3, pct. 27 şi 28).

Astfel, deşi punerea în aplicare a dreptului la rambursarea excedentului de TVA prevăzută la art. 183 din Directiva TVA ţine, în principiu, de autonomia procedurală a statelor membre, nu este mai puţin adevărat că această autonomie este încadrată de principiile echivalenţei şi efectivităţii (Hotărârea Enel Maritsa Iztok 3, pct. 29).

Din jurisprudenţă rezultă, pe de altă parte, că anumite norme specifice pe care statele membre trebuie să le respecte atunci când pun în aplicare dreptul la rambursarea excedentului de TVA decurg din art. 183 din Directiva TVA, interpretat în lumina contextului şi a principiilor generale care guvernează materia TVA-ului. Astfel, dreptul persoanelor impozabile de a deduce din TVA-ul pe care îl datorează pe cel care a fost deja aplicat bunurilor achiziţionate şi serviciilor primite în amonte de acestea constituie un principiu fundamental al sistemului comun al TVA-ului instituit prin legislaţia Uniunii. Acest drept face parte integrantă din mecanismul TVA-ului şi, în principiu, nu poate fi limitat. Acesta se exercită imediat pentru totalitatea taxelor aplicate operaţiunilor efectuate în amonte (Hotărârea Enel Maritsa Iztok 3, pct. 30-32).

⁵⁴⁰ Art.183 primul paragraf din Directiva TVA prevede: „Atunci când, pentru o anumită perioadă fiscală, valoarea deducerilor depăşeşte valoarea TVA-ului datorat, statele membre pot fie efectua o rambursare, fie reporta excedentul în perioada următoare, în condiţiile pe care le stabilesc.” Potrivit

art.252 alin. (2) din Directiva TVA: „Fiecare stat membru stabileşte perioada fiscală la o lună, două luni sau trei luni. Cu toate acestea, statele membre pot stabili diferite perioade fiscale [a se citi «perioade fiscale diferite»], cu condiţia ca perioadele respective să nu depăşească un an.”

Acestea sunt considerațiile în lumina cărora Curtea a statuat deja că modalitățile de rambursare a excedentului de TVA nu pot aduce atingere principiului neutralității sistemului fiscal al TVA-ului făcând ca persoana impozabilă să suporte, în tot sau în parte, sarcina acestei taxe, ceea ce implică în special ca rambursarea să fie efectuată într-un termen rezonabil (Hotărârea Enel Maritsa Iztok 3, pct. 33).

Pentru aceleași motive, atunci când rambursarea în favoarea persoanei impozabile a excedentului de TVA intervine după trecerea unui termen rezonabil, principiul neutralității sistemului fiscal al TVA-ului impune ca pierderile financiare astfel generate, în detrimentul persoanei impozabile, prin indisponibilizarea sumelor de bani în cauză să fie compensate prin plata unor dobânzi de întârziere.

În această privință, din jurisprudența Curții reiese că un calcul al dobânzilor datorate de la buget care nu ia în considerare ca punct de plecare ziua în care excedentul de TVA ar fi trebuit în mod normal să fie restituit conform Directivei TVA este, în principiu, contrar art. 183 din această directivă (Hotărârea Enel Maritsa Iztok 3, pct. 51). Or, din decizia de trimitere reiese că, în cauza principală, legislația națională aplicabilă prevede în principiu calcularea de dobânzi de întârziere începând de la expirarea unui termen de 45 de zile stabilit pentru soluționarea deconturilor de TVA.

Pe de altă parte, trebuie să se constate că, din punctul de vedere al persoanei impozabile, motivul pentru care rambursarea excedentului de TVA a intervenit cu întârziere este lipsit de importanță. În acest context, nu există vreo diferență pertinentă între o rambursare târzie intervenită din cauza unei soluționări administrative cu depășirea termenelor prevăzute și cea intervenită din cauza unor acte

administrative care au exclus în mod nelegal rambursarea și care au fost anulate ulterior printr-o decizie judecătorească.

Având în vedere aceste considerații, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că art. 183 din Directiva TVA trebuie interpretat în sensul că se opune ca o persoană impozabilă care a solicitat rambursarea excedentului de TVA achitat în amonte din TVA-ul pe care îl datorează să nu poată obține din partea administrației fiscale a unui stat membru dobânzi de întârziere aferente rambursării efectuate tardiv de această administrație pentru o perioadă în care erau în vigoare acte administrative care excludeau rambursarea și care au fost anulate ulterior printr-o decizie judecătorească.

Notă de jud. Anamaria Groza:

Noțiune cu un conținut preponderent economic, piața internă se caracterizează prin libera circulație a factorilor de producție și reguli comune privind concurența. Aceasta constituie etajul intermediar între uniunea vamală și uniunea economică și monetară și presupune suprimarea nu doar a drepturilor vamale, ci și a obstacolelor fiscale în calea liberei circulații a persoanelor, a mărfurilor, a serviciilor și a capitalurilor. Piața comună a presupus ca primă fază realizarea efectivă a uniunii vamale, prin înlăturarea progresivă a drepturilor de vamă și a celorlalte taxe sau restricții cu efect echivalent. Ulterior, contingentările, taxările, ajutoarele de stat sau alte măsuri, mai mult sau mai puțin atașate piețelor naționale și destinate să asigure protecția lor directă sau indirectă, trebuiau suprimate. În al treilea rând, *o piață comună are funcțional nevoie de reguli comune în materie de concurență și de fiscalitate, politici comune și un anumit grad de convergență economică între statele membre*. Deși potrivit art. 110 TFUE, statele nu aplică, direct sau

indirect, produselor altor state membre impozite interne de orice natură mai mari decât cele care se aplică, direct sau indirect, produselor naționale similare și nu aplică produselor altor state membre impozite interne de natură să protejeze indirect alte sectoare de producție, aceste interdicții reprezintă totuși vârful icebergului în materie de fiscalitate.

Uniunea economică și monetară s-a dezvoltat din necesitatea de a asigura stabilitate monetară statelor membre, dar și ca o continuare necesară a acumulărilor succesive din domeniul integrării economice, îndeosebi uniunea vamală și piața internă. "Potrivit filosofiei care animă sistemul, o creștere durabilă nu poate fi garantată decât dacă există stabilitatea prețurilor"⁵⁴¹. Moneda unică reprezintă apogeul integrării economice europene și ilustrează efectul "bulgărelui de zăpadă" pe care acest tip de integrare l-a generat și îl generează asupra celorlalte sectoare ale existenței sociale. "Crearea unei monede europene va fi ultima etapă de parcurs în realizarea liberei circulații a bunurilor, serviciilor și capitalurilor"⁵⁴². Este important de subliniat că progresele înregistrate în segmentul monetar au fost posibile doar prin atribuirea unei competențe exclusive Uniunii și prin implementarea unui sistem de tipul SEBC⁵⁴³.

Avantajele pe care o monedă unică le prezintă în cadrul pieței interne europene sunt multiple și se adresează tuturor categoriilor sociale. Moneda europeană desăvârșește piața internă și se bucură de șansa ca, tocmai având în spate această piață, să devină una dintre cele mai puternice monede pe plan internațional, evoluție care ar profita europenilor în ansamblu și care nu ar

putea fi egalată de monedele lor naționale. În schimb, statele pierd din suveranitate în special în ceea ce privește politicile bugetară, fiscală, economică și socială, prin urmare, în domenii extrem de vaste și cu implicații multiple.

Criza economică care a afectat societatea internațională începând cu 2008 a produs urmări profunde și în segmentul economic și monetar european. Explicațiile țin atât de o necorelare a "uniunii" economice cu cea monetară, cât și de flexibilitatea prea accentuată cu care s-a tratat problema deficitelor publice excesive. Necorelarea de mai sus provine din decalajul produs între uniunea monetară, gestionată în mod centralizat de Uniune și politicile economice ale statelor membre, politici care țin în continuare de competențele statelor și în privința cărora Uniunea dispune doar de o prerogativă de coordonare. "Convergența economică implică politicile bugetare, fiscale, sociale ale diferitelor state membre, iar aceste politici nu țin deocamdată de competența comunitară"⁵⁴⁴.

Circulația liberă a factorilor de producție este afectată de diferențele semnificative dintre politicile fiscale naționale. "Regimurile fiscale diferite reprezintă premisa competiției fiscale între statele membre. Competiția fiscală poate determina o țară să adopte cote de impozite mai mici și/sau stimulente fiscale mai generoase pentru a atrage investiții străine și a capta bazele de impozitare cu o mare mobilitate (veniturile din dobânzi, dividende etc). Competiția fiscală poate depăși însă anumite limite, devenind dăunătoare și distorsionând

⁵⁴¹ J. Pertek, *Droit matériel de l'Union européenne*, P.U.F., Paris, 2005, p.318-319.

⁵⁴² R. Chemain, *L'Union économique et monétaire, Aspects juridiques et institutionnels*, Ed. A. Pedone, Paris, 1995, p. 46.

⁵⁴³ Sistemul European al Băncilor Centrale format din Banca Centrală Europeană și Băncile Naționale ale statelor membre.

⁵⁴⁴ C. Gavalda, G. Parleani, *Droit des affaires de l'Union européenne*, Ed. Litec, Paris, 2006, p. 36.

competiția liberă din cadrul pieței unice”⁵⁴⁵.

Uniunea Europeană deține o competență partajată cu cea a statelor membre doar în materia impozitării indirecte, competență pe care o poate realiza conform unei proceduri legislative speciale. Potrivit art. 113 TFUE, “Consiliul, hotărând în unanimitate în conformitate cu o procedură legislativă specială și după consultarea Parlamentului European și a Comitetului Economic și Social, adoptă dispozițiile referitoare la armonizarea legislațiilor privind impozitul pe cifra de afaceri, accizele și alte impozite indirecte, în măsura în care această armonizare este necesară pentru a asigura instituirea și funcționarea pieței interne și pentru a evita denaturarea concurenței”. Per a contrario, în materia impozitării directe, statele își păstrează competența normativă, cu condiția ca politicile lor fiscale să nu aibă un caracter discriminatoriu și să nu contravină obiectivelor și politicilor Uniunii. Fiscalitatea reprezintă o expresie majoră a suveranității statelor, aflată la baza constituirii bugetelor naționale și politicilor statale, ceea ce justifică competențele mai reduse ca intensitate și domeniu de aplicare atribuite Uniunii. Impozitele indirecte⁵⁴⁶ necesită un grad mai mare de armonizare, deoarece vizează în mai mare măsură piața internă, în timp impozitele directe⁵⁴⁷ sunt abordate

de Uniune doar din perspectiva coordonării privind activitățile transfrontaliere, eliminării discriminării și dublei impozitări⁵⁴⁸. Totodată, UE este interesată îndeaproape de combaterea evaziunii fiscale⁵⁴⁹.

Hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție în cauza C-431/12, având la bază trimiterea preliminară formulată de Înalta Curtea de Casație și Justiție, în calitatea acesteia de instanță care judecă în ultim grad de jurisdicție, se înscrie politicii fiscale a Uniunii. În prealabil, trebuie subliniat că instanțele din statele membre au facultatea de a sesiza Curtea de Justiție a Uniunii cu o trimitere preliminară, dacă în soluționarea cauzei sunt incidente chestiuni de drept european, cu excepția celor care pronunță hotărâri definitive (ce nu mai pot fi atacate în sistemul judiciar intern). Acestea din urmă, în măsura în care apreciază că o decizie a instanței europene este necesară pentru a le permite să soluționeze litigiul, au obligația să sesizeze CJ (art. 267 alin. 3 TFUE). Scopul dispoziției din Tratat este evitarea pronunțării unor hotărâri judecătorești definitive, cu încălcarea sau aplicarea incorectă a dreptului european. În cazul în care instanța de ultim grad nu se conformează acestei obligații, conduita sa poate determina răspunderea juridică a statului pentru prejudicii create particularilor prin încălcarea dreptului Uniunii⁵⁵⁰.

⁵⁴⁵ I. Bostan, Drept fiscal comunitar, http://www.cse.uaic.ro/_fisiere/Documentare/Supporturi_curs/III_Drept_financiar.pdf, p. 50.

⁵⁴⁶ Sunt impozite care se percep cu prilejul vânzării unor bunuri și al prestării unor servicii, al importului sau al exportului, fiind cuprinse în prețul de vânzare și suportate de consumatorul final. Acestea sunt accizele, TVA-ul și taxele vamale, fiind vizate cu predilecție de normele europene, deoarece au un impact considerabil asupra pieței interne.

⁵⁴⁷ Sunt impozite stabilite nominal, în sarcina persoanelor fizice și juridice, în funcție de veniturile sau averea acestora, pe baza cotelor prevăzute de legislația națională. Aceste impozite nu se transferă asupra prețurilor.

⁵⁴⁸ Dubla impunere juridică internațională se manifestă ca o barieră în calea liberei circulații a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor, prin supunerea la impunere a aceleiași materii impozabile (venit și/sau avere) la același fel de impozit, pe parcursul aceluiași exercițiu financiar de către două state diferite.

⁵⁴⁹ A se vedea Raportul Comisiei Europene “Combaterea fraudei și a evaziunii fiscale”, Contribuția Comisiei la reuniunea Consiliului European din data de 22 mai 2013, la http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_ro.pdf.

⁵⁵⁰ Köbler, hotărârea CJCE din 30 septembrie 2003, cauza C-224/01; Comisia Europeană c. Italia, hotărârea CJ UE din 20 noiembrie 2011, cauza C-379/10.

Cererea de trimitere preliminară a vizat interpretarea art. 183 din Directiva 2006/112/CE privind sistemul comun al TVA⁵⁵¹, potrivit căruia “atunci când, pentru o anumită perioadă fiscală, valoarea deducerilor depășește valoarea TVA datorate, statele membre pot fie efectua o rambursare, fie reporta excedentul în perioada următoare, în condițiile pe care le stabilesc. Cu toate acestea, statele membre pot refuza rambursarea sau reportarea în cazul în care valoarea excedentului este nesemnificativă”. Litigiul principal dintre ANAF și Rafinăria Steaua Română a avut la bază refuzul ANAF de a plăti dobândă de întârziere pentru perioada în care nu a restituit TVA-ul excedentar rafinăriei, perioadă în care s-a aflat în vigoare o decizie de impunere, care a fost ulterior anulată pe cale judecătorească.

Curtea a constatat că norma europeană nu prevede obligația statului de a plăti dobânzi de întârziere la excedentul de TVA care urmează să fie rambursat, nici data de la care asemenea dobânzi ar fi datorate. Totuși, modalitățile stabilite de statele membre în privința rambursării excedentului de TVA nu sunt scutite de orice control în raport cu dreptul Uniunii. “În lipsa unei reglementări comunitare în materia restituirii impozitelor naționale percepute fără a fi datorate, revine ordinii juridice interne din fiecare stat membru, printre altele, atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul comunitar, cu condiția ca aceste modalități să nu fie mai puțin

favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică comunitară (principiul efectivității)”⁵⁵².

În al doilea rând, Curtea a reiterat că o normă de drept european (în speță, art. 183 din Directivă) trebuie interpretată în contextul și principiile generale care reglementează materia TVA-ului. *Neplata unor dobânzi de întârziere la TVA-ul care trebuie rambursat de către stat, limitează dreptul societăților la restituire, drept de care acestea se bucură în temeiul art. 183 din Directivă și care trebuie realizat imediat sau într-un interval rezonabil*⁵⁵³.

Curtea de Justiție a făcut trimitere, în al treilea rând, la principiul neutralității TVA-ului. Potrivit acestui principiu, statele membre trebuie să prevadă, în ordinea lor juridică internă, posibilitatea regularizării oricărei taxe facturate fără a fi datorată, cu condiția ca emitentul facturii să demonstreze buna sa credință⁵⁵⁴. Atunci când emitentul facturii a eliminat complet, în timp util, riscul de pierdere a unor venituri fiscale, principiul neutralității TVA-ului impune ca taxa facturată fără a fi datorată să poată fi regularizată, fără ca o astfel de regularizare să poată fi condiționată de statele membre de buna-credință a emitentului facturii respective sau să depindă de puterea discreționară de apreciere a administrației fiscale. Acest principiu impune și ca pierderile financiare în detrimentul persoanei impozabile, prin indisponibilizarea sumelor de bani datorate cu titlu

⁵⁵¹ JO L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7.

⁵⁵² Alstom Power Hydro împotriva Valsts ieņēmumu dienests, hotărârea CJCE din 21 ianuarie 2010, cauza C-472/08, pct. 17.

⁵⁵³ Pct. 21 din hotărâre.

⁵⁵⁴ Rusedespred OOD împotriva Direktor na Direktsia „Obzhalvane i upravlenie na izpalnenieto” – Varna pri Tsentralno upravlenie na Natsionalnata agentsia za prihodite, hotărârea CJCE din 11 aprilie 2013, cauza C-138/12, pct. 26 și urm.

de TVA rambursat, să fie compensate prin plata unor dobânzi de întârziere⁵⁵⁵.

Motivul pentru care rambursarea excedentului de TVA a intervenit cu întârziere, este lipsit de importanță. “În acest context, nu există vreo diferență pertinentă între o rambursare târzie intervenită din cauza unei soluționări administrative cu depășirea termenelor prevăzute și cea intervenită din cauza unor acte administrative care au exclus în mod nelegal rambursarea și care au fost anulate ulterior printr-o decizie judecătorească”⁵⁵⁶.

Hotărârea pronunțată de Curtea de Justiție în cauza *Rafinăria Steaua Română*, se completează cu cea pronunțată în dosarul *Irimie*⁵⁵⁷. Cu prilejul acestei ultime hotărâri, instanța europeană a decis că dacă statul a încasat taxe cu încălcarea dreptului Uniunii, acesta trebuie să restituie taxa percepută fără temei, sumele plătite sau reținute în

legătură directă cu taxa respectivă, precum și pierderile reprezentate de indisponibilizarea sumelor⁵⁵⁸. Statele sunt cele care determină condițiile în care se acordă astfel de dobânzi, rata și modul lor de calcul, în temeiul principiului autonomiei procedurale. În schimb, principiul efectivității dreptului Uniunii se opune ca limitarea acestor dobânzi să se facă raportat la data formulării de către persoana îndreptățită a unei cereri de restituire a taxei percepute fără temei, deoarece astfel nu s-ar mai asigura repararea integrală a prejudiciului creat de stat. Prin urmare, astfel de dobânzi se calculează de la data percepției taxei.

**Rubrică realizată de
lector univ. dr. Anamaria Groza,
judecător, Judecătoria Strehaia
și
judecător Dragoș Călin,
Curtea de Apel București**

⁵⁵⁵ Pct. 23 din hotărâre.

⁵⁵⁶ Pct. 25 din hotărâre.

⁵⁵⁷ Irimie, hotărârea Curții din 18 aprilie 2013, cauza C-565/11.

⁵⁵⁸ Irimie, pct. 21.